

הסדרים אפשריים לסיומה של המלחמה בצפון

שלמה ברום

חזבאללה. לפיכך תיאלץ ישראל להסתפק ביעדים יותר מוגבלים.

יהיה צורך בהסדרי ביטחון שיטפלו בשתי בעיות יסוד: האחת, פעילות חזבאללה בדרום לבנון ונוכחותו עד קו המגע עם ישראל; והשנייה, הצבת רקטות ארוכות טווח בלבנון. האינטרס של ישראל הוא שהאזור שלאורך גבולה יהיה נקי מנוכחות צבאית של חזבאללה. הנטייה של ישראל בדרך כלל היא לדרוש את החזרת השטח לריבונות המדינה, לבנון, והצבת צבא לבנון באזור זה. הבעיה היא שצבא לבנון אינו גורם אמין הן בגלל חולשתו וחולשת הממשלה שבשמה הוא פועל והן בגלל האלמנט השיעי החזק שבו. יש חשיבות סמלית רבה לפריסת צבא לבנון עד הגבול, כמבטאת ריבונות לבנונית ויישום חלקי לפחות של החלטה 1559 של מועצת הביטחון, אולם יהיה צורך בנוכחות גורם כוח נוסף שייתן לו גיבוי בדמות כוח בינלאומי.

כיום פרוס בדרום לבנון כוח של האו"ם, יוניפי"ל, אך כוח זה חסר יכולת ונעדר אמינות, וספק אם יוכל למלא משימה זו גם אם יתוגבר. יש לכך כמה סיבות. א. אין לכוח מנדט ברור המעניק לו סמכות למנוע כניסת גורמים חמושים, שאינם צבא לבנון, לשטח הזה ולהשתמש בכוח אם הדבר נחוץ. ב. הבעייתיות של כוחות הנשלטים על ידי מזכירות האו"ם ומורכבים מאלמנטים של מדינות בעלות סדר יום שונה. ג. האפקטיביות הצבאית של היחידות המרכיבות אותו נמוכה. על פי הניסיון שהצטבר בעשורים

לפעול לשינוי המצב ולהשלטת ריבונותה על כל שטחה.

עולה מניתוח זה כי כדי לתרגם את המצב הצבאי להסדרים שייצבו את המצב בגבול ישראל-לבנון יהיה צורך בפעילות מדינית-דיפלומטית, שהשותפות לה יהיו ישראל, לבנון, מדינות ערב והקהילייה הבינלאומית. ככל שההסדרים שישראל תרצה לגבש יהיו שאפתניים יותר, יהיה קשה יותר לממש אותם במונחים של הסתברות מימוש, זמן נדרש והיקף ההישגים הצבאיים הנדרשים. ממשלת ישראל תצטרך אפוא להגדיר לעצמה יעדים ריאליים, שאותם אפשר לממש בלוח זמנים סביר ועל בסיס הישגים צבאיים ריאליים.

המצב הנוכחי ביותר לישראל הוא זה שבו החלטת מועצת הביטחון מס' 1559 מממשת – דהיינו: חזבאללה מפורק מנשקו ונותר תנועה פוליטית בלבד – אולם ספק אם השאיפה הזאת מעשית. מבחינת חזבאללה, הנכס העיקרי שלו הוא יכולתו הצבאית. הוא לא יסכים להתפרק מנשקו כאשר ברור כי הוא מסיים את המלחמה "עומד על רגליו" ועדיין יש לו יכולת להזיק לעורף הישראלי. מבחינתו הסכמה להתפרק מנשקו משמעותה כניעה. אין גם יכולת לפרק אותו מנשקו בכוח. ממשלת לבנון חלשה, מפוצלת וחסרת לגיטימציה ציבורית. חלק גדול מהמשרתים בצבא הלבנוני הם שיעים האוהדים את חזבאללה. זאת ועוד, אין בנמצא גורם בינלאומי שיתנדב לשלוח ללבנון כוחות צבא אפקטיביים, שיסייעו לה לפרק בכוח את

במלחמה בלבנון מוצאת עצמה ישראל בעימות מסוג חדש – מול ארגון תת-מדינתי, המחזיק, בתחומים מסוימים, ביכולת צבאית של מדינה ויכול לאיים בפגיעה באוכלוסייה אזרחית המתגוררת בחלק גדול משטחה. אף על פי כן עדיין יש לארגון זה מאפיינים של ארגון טרור וגרילה. הוא נהנה מהמחסה של האוכלוסייה האזרחית, וכאשר הוא מותקף על ידי כוחות עדיפים, הוא מתפזר ואנשיו נעלמים בקרב האוכלוסייה כדי להמשיך בלחימה מתוך האוכלוסייה בתנאים של כיבוש. המלחמה בלבנון אינה יכולה אפוא להסתיים בהכרעה צבאית במובן המקובל של המונח, כלומר, במצב שבו היריב מאבד את רצון הלחימה ואפשר להכתיב לו מצב מדיני חדש. גם אם יוכרע חזבאללה בכל המפגשים הצבאיים הישירים ולבנון כולה תיכבש, הוא ימשיך לפעול בה כארגון מחתרת נגד הצבא הכובש. סביר כי במקרה כזה ניקלע למצב דומה לזה של הצבא האמריקאי בעיראק, מול יריב יותר מאומן ויותר אפקטיבי.

ממאפיינים אלה של העימות נגזר כי התוצאה הצבאית המרבית שישראל יכולה לשאוף לה היא מצב, שבו חזבאללה ולבנון ספגו פגיעות קשות. משמעות הפגיעות היא שיכולותיו של הארגון לפגוע בישראל צומצמו מאוד, וכן שהוא שילם את מחיר חריגתו מכללי המשחק שישראל יכולה לסבול. במקביל שילמה לבנון מחיר שיוצר מוטיבציה, לפחות אצל הרוב שאינו שיעי,

האחרונים עם כוחות בינלאומיים, כוח או"ם הוא אפקטיבי אם יש לו מנדט ברור ממועצת הביטחון, המעניק לגיטימיות לפעולותיו, אם הוא מופעל באמצעות קבלן משנה אפקטיבי, ולא מטעם האו"ם עצמו, ואם הכוח עצמו הוא כוח צבאי אפקטיבי. קיימות שתי דוגמאות של קבלני משנה שהפעילו כוח צבאי אפקטיבי עם מנדט ברור: נאט"ו בבלקנים, וצבא אוסטרליה במזרח טימור.

יתכן גם שיש טעם לבחון את החייאתו ושיפורו של מנגנון ההידברות שיאפשר העברת מסרים וגיבוש הבנות בין הצדדים המעורבים. מנגנון זה הוקם ב"הבנות ענבי זעם" וכלל פגישות עתיות ולפי צורך, של נציגי ישראל, לבנון, סוריה, ארה"ב וצרפת וכן הבנות לגבי כללי המשחק בין שני הצדדים. ההיתכנות של פתרונות אלה תלויה ביכולת לעצב שילוב של מהלכים צבאיים

ההסדרים שיעוצבו בתום המלחמה יהיו שבירים ולא יציבים לטווח רחוק. שינוי יסודי במצבה של ישראל מול לבנון יחול רק אם ישראל תפתח מחדש דיאלוג עם סוריה

נוכחות של כוח בינלאומי תגבה מחירים גם מבחינת ישראל, שכן כוח זה מגביל את חופש הפעולה שלה בשטח שבו הוא ערוך, הוא עלול להביא לחיכוכים בין ישראל ובין מדינות שיחידות שלהן משרתות בו, וכן עלול להיות לא יעיל. אלא שבמציאות הנוכחית ברור כי ללא נוכחות כוח כזה, ובלי קשר לתוכן ההסדרים שייסימו את הלחימה בלבנון, לוחמי חזבאללה יזלגו חזרה לדרום לבנון, ובתוך זמן קצר תגלה ישראל שהיא חזרה לנקודת ההתחלה.

באשר למגבלות על הכנסת רקטות ארוכות טווח ללבנון, קשה לצפות אם זו דרישה מעשית שיש סיכוי שתתקבל. גם אם תתקבל, יהיה צורך במנגנון פיקוח יעיל כדי שדרישה זו תמומש. גם מנגנון זה יצטרך להיות בינלאומי, ויכול להיות חלק מהכוח שיוצב בדרום לבנון.

שאלה נוספת שראוי לדון בה היא האם יש לישראל אינטרס בנוכחות מרכיב ערבי בכוח הבינלאומי. יתכן מאוד שכן, ולא מפני שהמרכיב הערבי יגביר את האפקטיביות של הכוח, אלא מכיוון שהוא ייתן לו לגיטימציה ערבית.

בה חברות מועצת הביטחון, מדינות ה-G-8 והמדינות המרכזיות של העולם הערבי, וזו תפעיל לחץ כבד על לבנון, חזבאללה והפטרונים של חזבאללה באיראן. יש חשיבות גם לצורה שבה ייתפסו ההסדרים. אם הם ייתפסו כניצחון ברור של ישראל ותבוסה של חזבאללה, הסיכוי שחזבאללה יסכים להם – נמוך, אפילו יספוג מהלומות צבאיות כבדות ביותר. יהיה אפוא צורך להציג את ההסדרים ככאלה שמטרתם בעיקר לייצב את לבנון ולהחזיר את החיים בה לקדמותם, וחזבאללה יוצג כפרטנר לגיטימי להסדרים. פתרון שתי נקודות החיכוך – בעיית "חוות שבעא" (למשל בשכנוע סוריה להצהיר שזו טריטוריה לבנונית) ובעיית האסירים הלבנונים בישראל – יכול לסייע לקבלת ההסדרים המוצעים.

מעבר לקושי הרב לשכנע את חזבאללה לקבל הסדרים כפי שתוארו כאן, גם ממשלת ישראל תתקשה לקבל, בשל רף הציפיות הגבוה שקבעה בתחילת הלחימה – פירוק חזבאללה ועיצוב סדר חדש בלבנון. חשוב שממשלת ישראל תיצור מערכת ציפיות ריאלית באשר לתוצאות האפשריות של העימות ואסטרטגיית היציאה ממנו.

ולסיכום, כל ההסדרים שיעוצבו בתום המלחמה יהיו שבירים ולא יציבים לטווח רחוק. שינוי יסודי במצבה של ישראל מול לבנון יחול רק אם ישראל תטפל בבעיות היסוד של הזירה הצפונית, דהיינו: תפתח מחדש דיאלוג עם סוריה, שיביא לחידוש המשא-ומתן עמה. גם אם סוריה איבדה הרבה מכוחה, לרבות מול חזבאללה, היא עדיין גורם המפתח בציר איראן-סוריה-חזבאללה. הוצאת החוליה הסורית מהציר תסייע במידה רבה לנטרל את מרכיביו האחרים.

ומדיניים, שיביאו את כל הצדדים להסכים להן. נראה כי ההישגים הצבאיים הנחוצים הם:

■ פגיעה קשה בכוחו הצבאי של חזבאללה, כזו שתיצור אצלו מוטיבציה חזקה להפסקת אש, ולו לצורך שיקום כוחו.

■ צמצום יכולתו של חזבאללה לפגוע בעורף במידה שתשכנע את הארגון כי ישראל תוכל להמשיך במערכה הזאת בלי לשלם מחירים משמעותיים, לאורך זמן. כל עוד חזבאללה יהיה משוכנע כי ישראל "תמצמץ" ראשונה, ספק אם יושגו הסדרים כאלה.

■ המחירים שלבנון משלמת צריכים ליצור בקרבה לחצים כבדים להפסיק את העימות.

■ "ניקוי" משמעותי של דרום לבנון מנוכחות צבאית של חזבאללה, שכן לכוח הבינלאומי קל יותר למנוע כניסה של אלמנטים חמושים לאזור מאשר להוציא אותם משם.

בכל מקרה, ההישגים הצבאיים לבדם לא ישיגו את המטרה. נחוצה לשם כך הקמת קואליציה בינלאומית נרחבת, שישתתפו